

Daginstitutionen og de små børn

SUNDHEDSPLEJENS INDSATSER I ARBEJDET MED UDSATTE
BØRN OG DERES FAMILIER - OG I DAGINSTITUTIONER I
UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Ole Henrik Hansen

Institut for Uddannelse og Pædagogik

Aarhus Universitet

Barnet i centrum

- Overgangspædagogik fra familie til dagtilbud
- Viborg kommune
- Legestuer til ca. 4 md. børn, deres mor/far og sundhedsplejerske mv.

Relationer

- Det, der knytter os sammen, er emotioner.
- Barnets udvikling sker i relationen – fx evnen til empati, der udvikles i relationen med et empatisk menneske, der responderer relevant og i nu'et.
- Evnen til opmærksomhed og nærvær, udvikles ved at møde opmærksomhed og nærvær (Tomasello, 2010).

Nordisk forskning

- Et udpluk af nordiske studier (Bae, 2009; Emilson, 2008; Gjems, 2006; Hansen, 2013; Ødegaard, 2007), **betoner perspektiver på det pædagogisk planlagte samvær, der rummer stimulerende dialog og intersubjektivitet, som grundlag for børns udvikling**

Nordisk forskning

Gjems (2006) understreger **betydningen af, at pædagogerne er empatiske, responderer relevant og skaber en støttende kommunikation.** Dialog ses som en måde at konstruere identitet på og en måde at opdage på, at andre måske har andre opfattelser, som kommer til syne gennem deres respons på fortællingen

Nordisk forskning

Baes studier (2009) viser, hvordan gensidige dialoger kan foregå. Det gælder både for de børn, der deltager i fortællingen, og for dem, der indtager en lyttende-observerende position.

Bae påpeger, at en lyttende deltagerposition rummer læringsmuligheder også for de voksne, som herigennem kan få indblik i børnenes kompetencer.

Nordisk forskning

- Emilson (2008) undersøger, hvordan voksnes rammesætning giver større eller mindre mulighed for, at børn kan deltage på deres egne præmisser. **Det konkluderes, at det er vigtigt, at den voksne er følelsesmæssigt til stede, støttende og responsiv.**

Nordisk forskning

- Hansen (2013) betoner pædagogens evne til at etablere intime zoner af fælles opmærksomhed; pædagogen, der sætter sig på gulvet og kropsligt inviterer barnet og ikke mindst er nysgerrig på barnets intentionaltet; **den engagerede pædagog, der via sit engagement formår at motivere barnet og guide det i en lærings og udviklingsammenhæng** og den passionerede pædagog, der glemmer andre ting i hendes liv, når hun møder barnet og det pædagogiske arbejde og i et og alt prioriterer barnet.

Samhørighed

Alle de hændelser, der regulerer følelserne af tilknytning, fysisk nærhed og tryghed, er oplevelser skabt i fællesskab. **At putte sig ind til eller lægge sig op ad en varm krop og blive omfavnet; at se en anden i øjnene og blive set på; holde fast på en anden og blive holdt fast - disse former for selv-oplevelser sammen med en anden hører til de allermest sociale af vore oplevelser,** i den forstand at de aldrig kan forekomme, medmindre de udløses eller opretholdes af en andens handling eller tilstedeværelse (...) (Stern, 2000/2006, p. 148).

Forskning siger:

- Når den voksne kan "finde ind i" eller "følge barnet ind i" barnets opmærksomhedsfokus og respondere det intentionelle indhold [indtage barnets perspektiv], opnår børnene større og mere nuanceret symbolsk forståelse.
- På en række mål for barnets "social and cognitive development" kan produceres bevis for at barnets udvikling ikke er resultat af generaliserede udviklingstrin men af opmærksom, udfordrende interaktion med primære omsorgsgivere.

Tomasello, M. (1986). Joint Attention and Early Language. *Child development*, 1454-1463.

Tomasello, M. (1992). The social bases of language acquisition. *Social development*, 1(1), 20.

Tomasello, M. (2003). *The new psychology of language*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.

Tomasello, M., Carpenter, M., Call, J., Behne, T., & Moll, H. (2005). Understanding and sharing intentions: The origins of cultural cognition. *Behavioral and brain sciences*, 28, 675-735.

Tomasello, M., Dweck, C., Silk, J., Skyrms, B., & Spelke, E. (2009). *Why We Cooperate*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Høj kvalitets dagtilbud

- En ting er – hvad kvalitet kunne være?
- En anden ting er – hvordan kvalitet måles? og på hvilke præmisser?
- Oprindeligt var præmisserne de fysiske og naturlige egenskaber (Demokrit, 400)
- Senere blev det moralske og æstetiske værdier

Kvalitet?

- Er der grundlæggende elementer i pædagogik?
- Men der er alligevel fælles mål;
- fx barnets læring – udvikling – trivsel

Pædagogik er kontekstuel

- Kan man postulere at handling A i alle tilfælde vil føre til kompetence B?
- Hvad er det, der fører til Læring? og udvikling? og trivsel?

Ændret barnesyn

1910

I 1930'ernes »gode råd» til moderen om, hvordan hun bedst skulle forholde sig til sit barn, kunne datidens børneekspertise komme af sted med at anbefale dressur af børn under 1 år.

1930

Her dominerede utvetydigt et voksenperspektiv. Disciplinering var en selvfølge, når børn skulle retledes. I pædagogik og opdragelse var det ganske forsvarligt at slå på børn, der ikke rettede sig ind.

Nutid

Autoritær ledelse af mennesker afløses af forhandlingskultur, hvor midlerne er argumenter, meninger, og forsøg på at forstå mod- eller medpartens perspektiv.

(Sommer 2003)

Ændret barnesyn

- Der er sket en gradvis nedbrydning af det autoritære samfund gennem hele dette århundrede mod det, der er benævnt forhandlings- kultur (Sommer 2003b).
- I de vesterlandske demokratier efter 2. Verdenskrig præger »forhandlingsrelationer» i stigende grad forholdet mellem mennesker. I højteknologiske innovationssamfund fordres udviklingen af bestemte menneskelige potentialer; samarbejds- og forhandlingsevne bliver krav i en virkelighed, hvor absolutte regler svækkes.

(Sommer 2003)

Ændret barnesyn

Ikke sådan at forstå at autoritetsforhold er brudt sammen i det moderne samfund. Men idealet for skabelsen af et udviklende forhold mellem mennesker i den personlige relation er i mindre grad det indiskutable »jeg bestemmer og mine principper skal gælde»

(Sommer 2003)

Ændret barnesyn

Dette stiller krav til nutidens pædagoger om ikke at styre barnet ind i fremmedbestemte regler; men derimod med indføling i barnet at skabe en tidlig form for »fællesskab» i voksen-barn relationen.

(Sommer 2003)

Børneperspektiv

Med børneperspektivet bevæger vi os *i børnenes nærhed* og kommer *tæt på* deres hverdagsliv. Når vi er i nærheden, kan vi *få indblik i deres oplevelser og måder at have med livet at gøre på*. Vi får mulighed for at se, hvad der kan være godt, irriterende, fascinerende, ligegyldigt, problematisk, svært, uoverskueligt, fantastisk, når man er barn. (Reimer m fl 2000 s 11; kursiveringer D.S.)

Barnet bliver til i relationen

- Læring – udvikling og trivsel
- Det, der knytter os sammen i relationen, det der skaber relationen, er emotioner (bl.a. Hansen, 2014; Tomasello, 2009)
- Det formidles non-verbalt – via barnets evne til Delt intentionalitet

Delt intentionalitet

- »(...) evnen til at drage slutninger om mentale tilstande hos en selv og andre» (Rutherford et al., 2010).
- At forstå andres og ens egne mentale tilstande (motiver, emotioner, ønsker og behov)
- Adskiller os fra alle andre dyr

Deling af intentioner

Når pædagogen kombinerer klangen i sine sproglyde med mimikken i sit ansigt i takt med udtrykkene i barnets ansigt og derved synkroniserer

barnets fysiske udtryk med dets egen affektive oplevelse/tilstand. Stern (2000/2006, pp. 176-181) fremhæver tre forhold, som gælder, når barnet skal dele sin indre verden med en anden – altså tre forhold, der betegner intersubjektivitet:

- 1. Deling af opmærksomhed (vi ser efter det samme).
- 2. Deling af intention (vi vil det samme).
- 3. Deling af affekter (vi føler det samme)

Kulturel stimulering

Kulturel stimulering tænkes således som ydre påvirkninger, der på forskellig vis influerer barnets biologi og bevirker mental udvikling og etablering af selv. Kulturel stimulering sker ifølge Tomasello (2007) ved at dele intentionalitet med barnet i zoner af fælles opmærksomhed.

Digitale medier

- Hvad så med fx tablets?
- Hvordan skabes zoner af fælles opmærksomhed?

Forældresamarbejde

- At inddrage forældre
- Inddrage – at drage ind
- Respekt for forældre, som forældre
- Forskel på intention og virkelighed

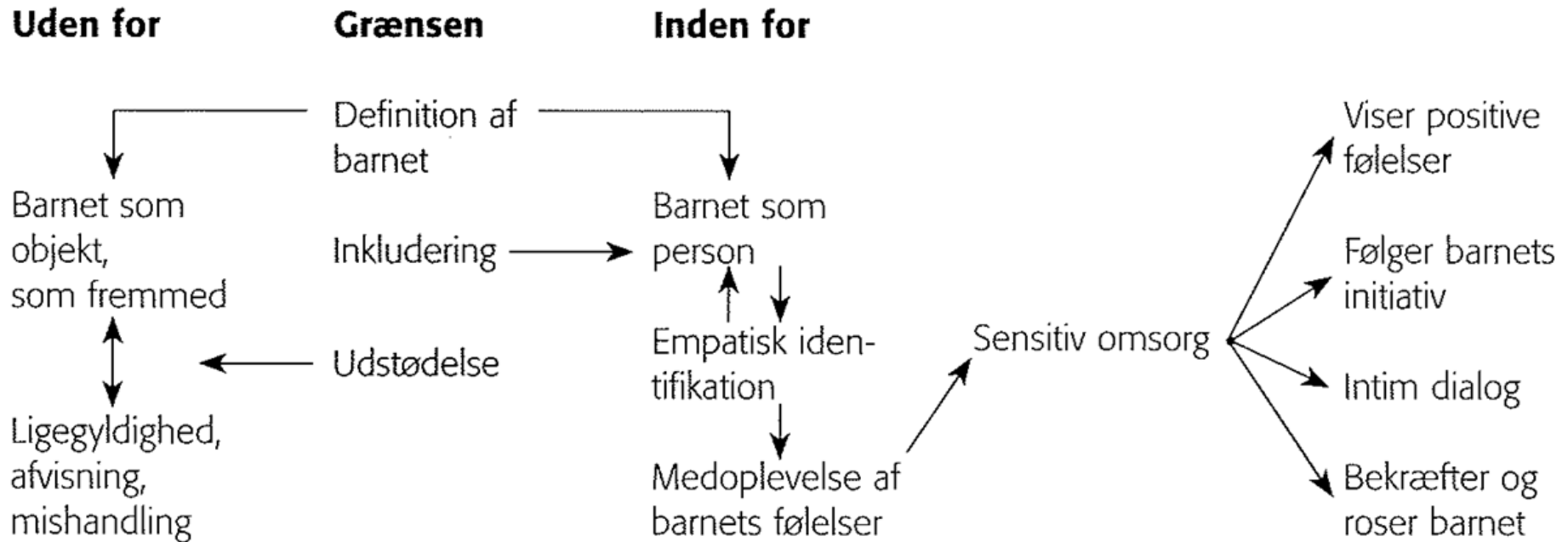
Den sublime institution

- Forskellen på kvalitet og den sublime institution – ligger i karakteren af relationen (Taggart, 2010)
- Pædagogen, der *næres* af samværet med barnet (Hansen, 2015)
- At undgå private handlemønstre og opnå professionelle (Hansen, 2013)
- Institutionelle diskurser (hvem er kulturbærere?)

Den autentiske pædagog

- Både omsorgsgiver og barn næres af samhørigheden
- Rammen er absolut emotionel intensitet
- Samspelet er drevet af en optagethed af det, den anden er optaget af - en dialektisk proces

Omsorg

Karstens Hundeides model af omsorgsgivers zone for intimitet ved følelsesmæssig dialog, udenfor zonen eller indenfor (Hundeide, 2004/2006, p. 19).

Ledelse

- Den kritiske leder
- Den organiserende leder
- Den professionelle leder frem for den selvfede